ΗΜΕΡΙΔΑ

DRESSAGE – Πράξη ΟΠΣ 5045792

«Ανάπτυξη των υποδομών, του ανθρώπινου δυναμικού, της θαλάσσιας έρευνας και της καινοτομίας του Ελληνικού Κέντρου Θαλάσσιων Ερευνών (ΕΛΚΕΘΕ) στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου»

Ρόδος, 9 Σεπτεμβρίου 2023

Θάλασσες της Δωδεκανήσου:
Κατάσταση, Προβλήματα και Προοπτικές

Δρ Μαρία Σαλωμίδη, Ινστ. Ωκεανογραφίας/ΕΛΚΕΘΕ

Ομάδα Μελέτης:
Μ. Σαλωμίδη, Β. Γερακάρης, Γ. Ίσσαρης, Ε. Κυτίνου, Γ. Οικονομίδης, Π. Λάρδη

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών
Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Προγραμμάτων ΕΤΠΑ & ΤΣ
ΕΥΔ Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα»
ΕΠΑνΕΚ 2014-2020
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ
ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

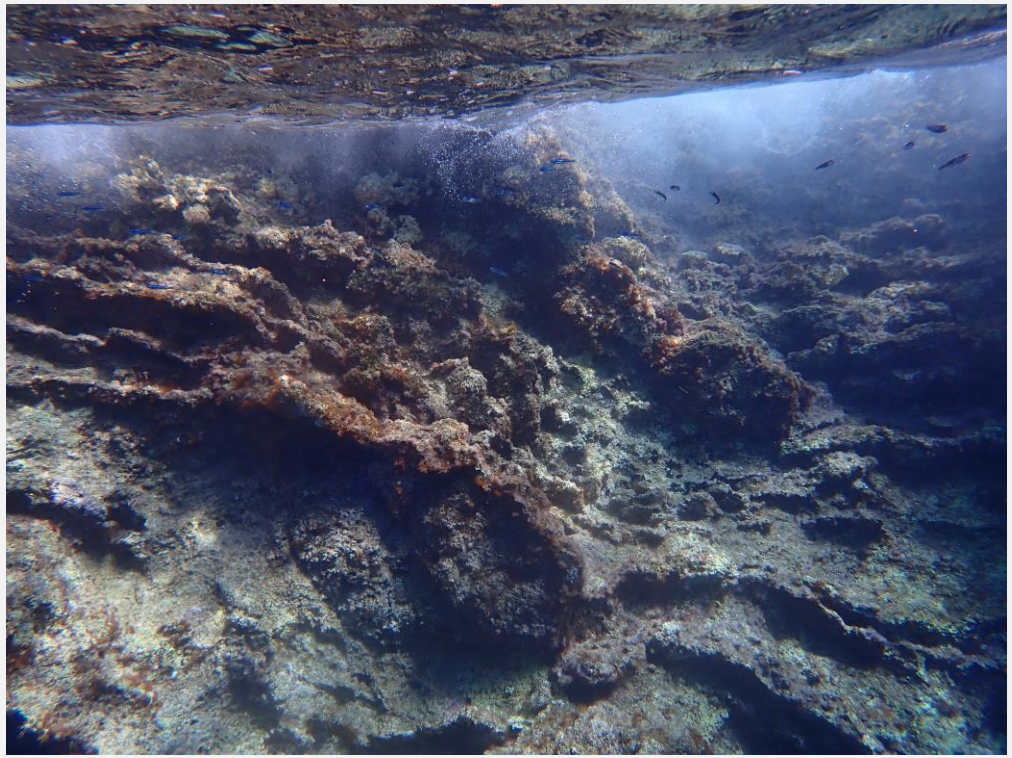

Τα παράκτια οικοσυστήματα επηρεάζονται από πληθώρα ανθρωπογενών πιέσεων που προέρχονται από το χερσαίο και το θαλάσσιο περιβάλλον. Οι συσσωρευτικές επιπτώσεις των πιέσεων αυτών, μπορούν να διαταράξουν τις ισορροπίες των παράκτιων τροφικών πλεγμάτων και να επιφέρουν ραγδαίες αλλαγές στο ισχύον οικολογικό καθεστώς.

Στο πλαίσιο του έργου DRESSAGE επιχειρήθηκε **η ολοκληρωμένη αξιολόγηση της κατάστασης των βραχωδών υφάλων και των λιβαδιών Ποσειδωνίας** σε θαλάσσιες περιοχές του Δικτύου Natura 2000 σε επιλεγμένα νησιά των Δωδεκανήσων (Ν. Αιγαίο) (Παραδοτέο 13.1)

Οι εργασίες πεδίου πραγματοποιήθηκαν από την Ομάδα Επιστημονικής Κατάδυσης του ΕΛΚΕΘΕ, από το πλωτό μέσο S/Y Athos, το Σεπτέμβριο του 2021.

Μελετήθηκαν οι βενθικές βιοκοινωνίες μακροφυκών, οι ιχθυοκοινότητες, καθώς και οι βιοκοινωνίες μεγαβενθικών ασπονδύλων σε υποπαράλιους υφάλους (6 θέσεις) και λιβάδια Posειδωνίας (3 θέσεις) εντός θαλάσσιων ζωνών κοινοτικής σημασίας (Δίκτυο Natura 2000) των Δωδεκανήσων

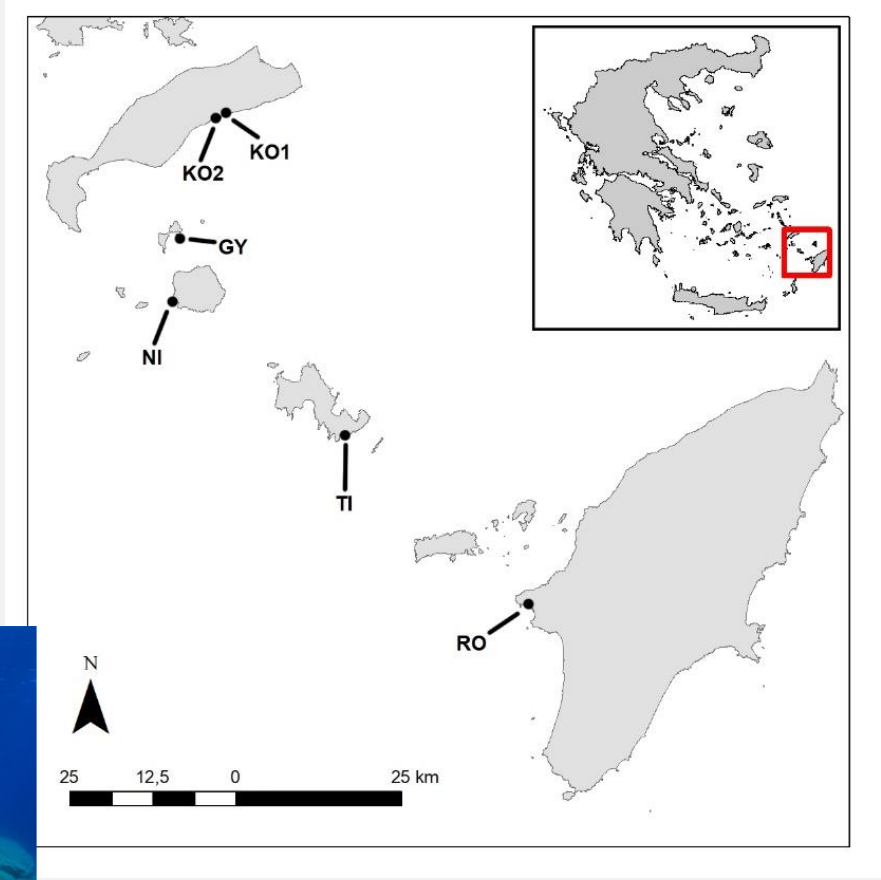

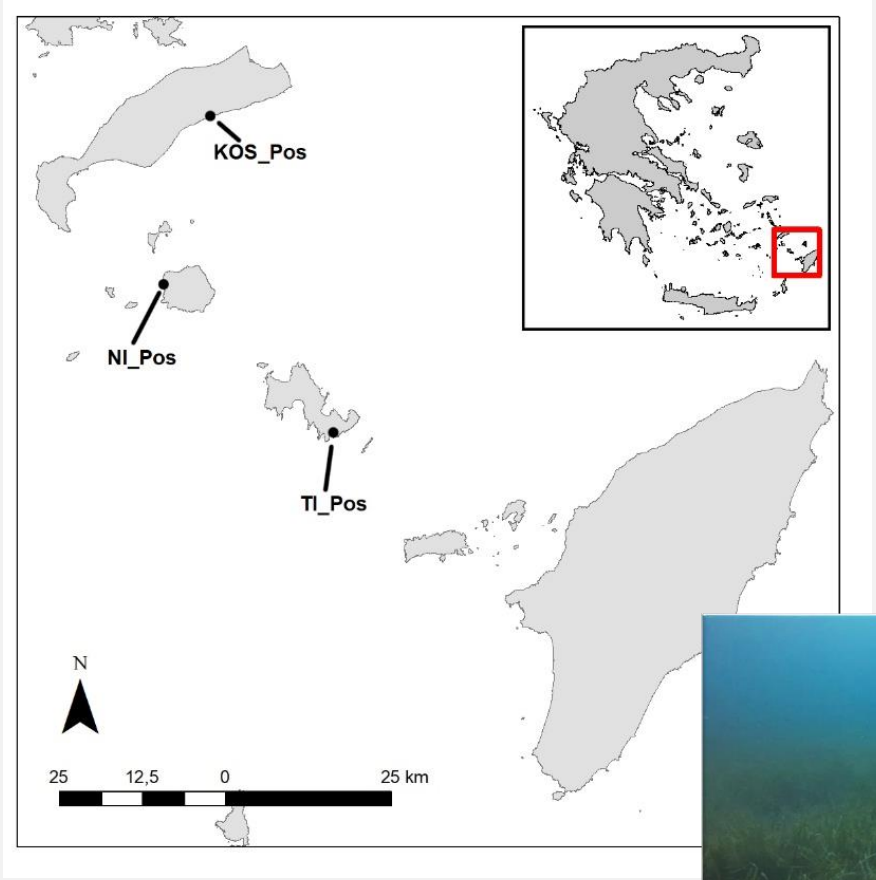

Σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας μελέτης, όλες οι θέσεις που εξετάστηκαν εντός Τόπων Κοινοτικής Σημασίας του Δικτύου NATURA 2000, **ανακλούν έναν ολιγοτροφικό χαρακτήρα, κατά κανόνα απαλλαγμένο από ρυπαντικά (οργανικά) φορτία**. Ως προς αυτό συνηγορούν όλα τα δομικά και λειτουργικά στοιχεία των τύπων οικοτόπων που εξετάστηκαν είτε συστηματικά (Βραχώδεις Ύφαλοι και Λιβάδια Ποσειδωνίας), είτε ευκαιριακά (π.χ. υποπαράλιες αμμώδεις εκτάσεις, σπήλαια, λιβάδια *Cymodocea nodosa*, περιπαράλιοι ροδολιθικοί και κοραλλιγενείς πυθμένες).

Λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη συνθετικά όλες τις κύριες λειτουργικές υποενότητες των βενθικών οικοσυστημάτων (ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά της βλάστησης, των μακροασπονδύλων και των ιχθυοκοινοτήτων), όλες οι θέσεις μελέτης αξιολογήθηκαν από **μερικώς έως σημαντικά υποβαθμισμένες.**

Βραχώδεις Ύφαλοι

χαρακτηριστική ήταν η γενική επικράτηση ενός ψευδοορόφου χαμηλών και εφήμερων νηματοειδών μακροφυκών («χλοοτάπητας») εις βάρος των μέσων (θαμνωδών) και υψηλότερων (δενδρωδών) ορόφων της βλάστησης, η οποία τυπικά χαρακτηρίζει τους υγιείς ολιγοτροφικούς Μεσογειακούς βυθούς.

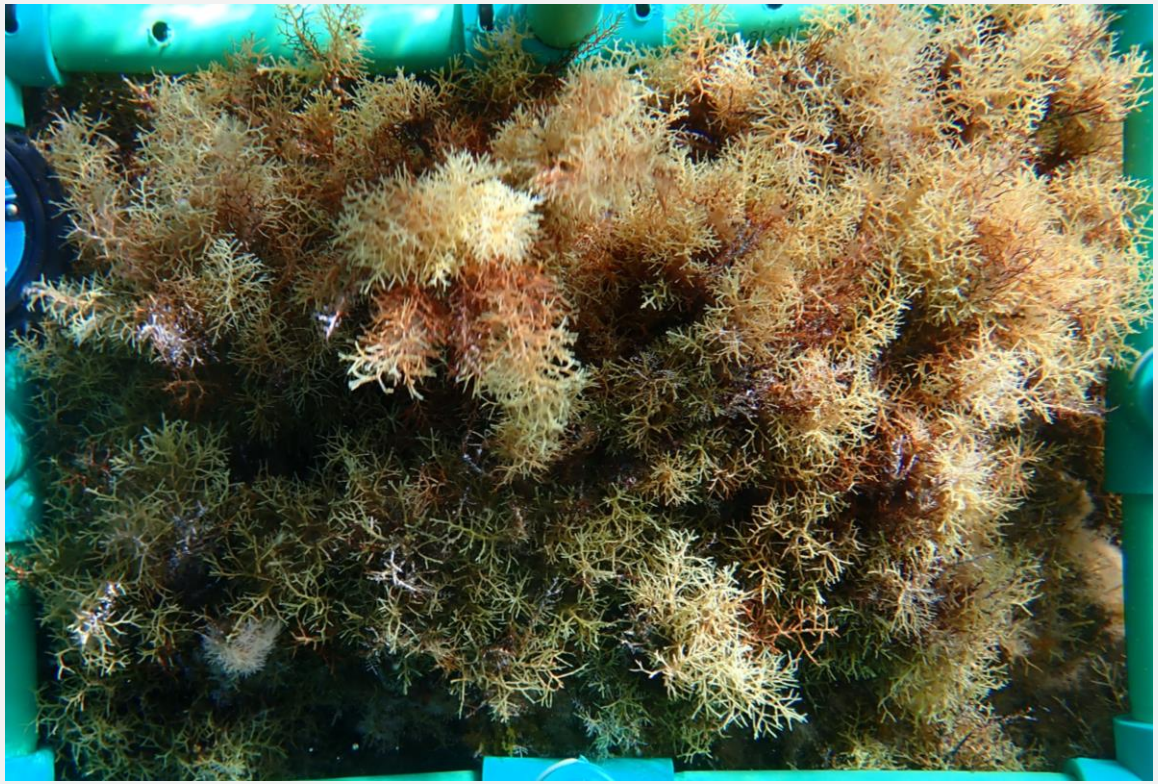

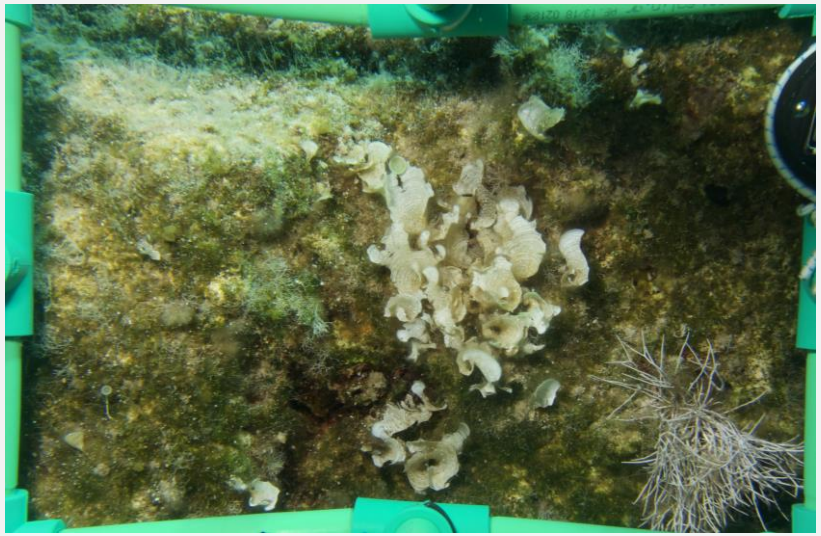

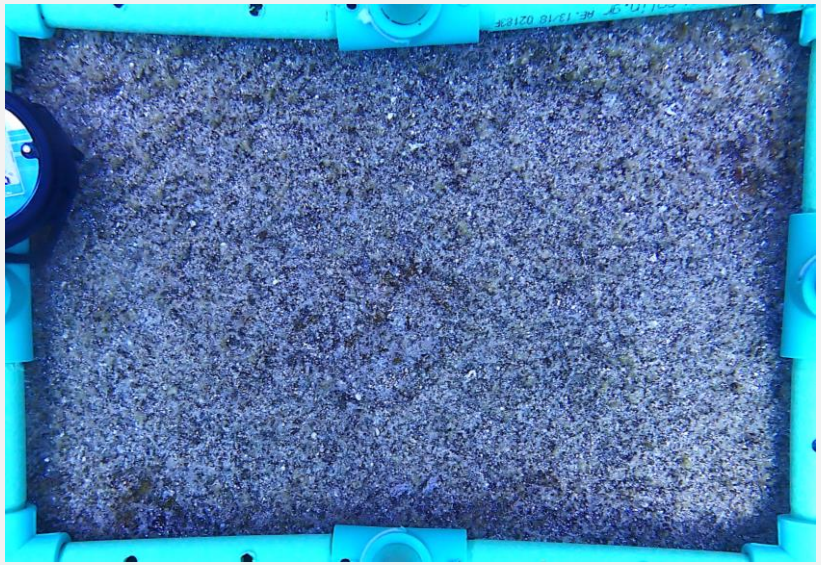

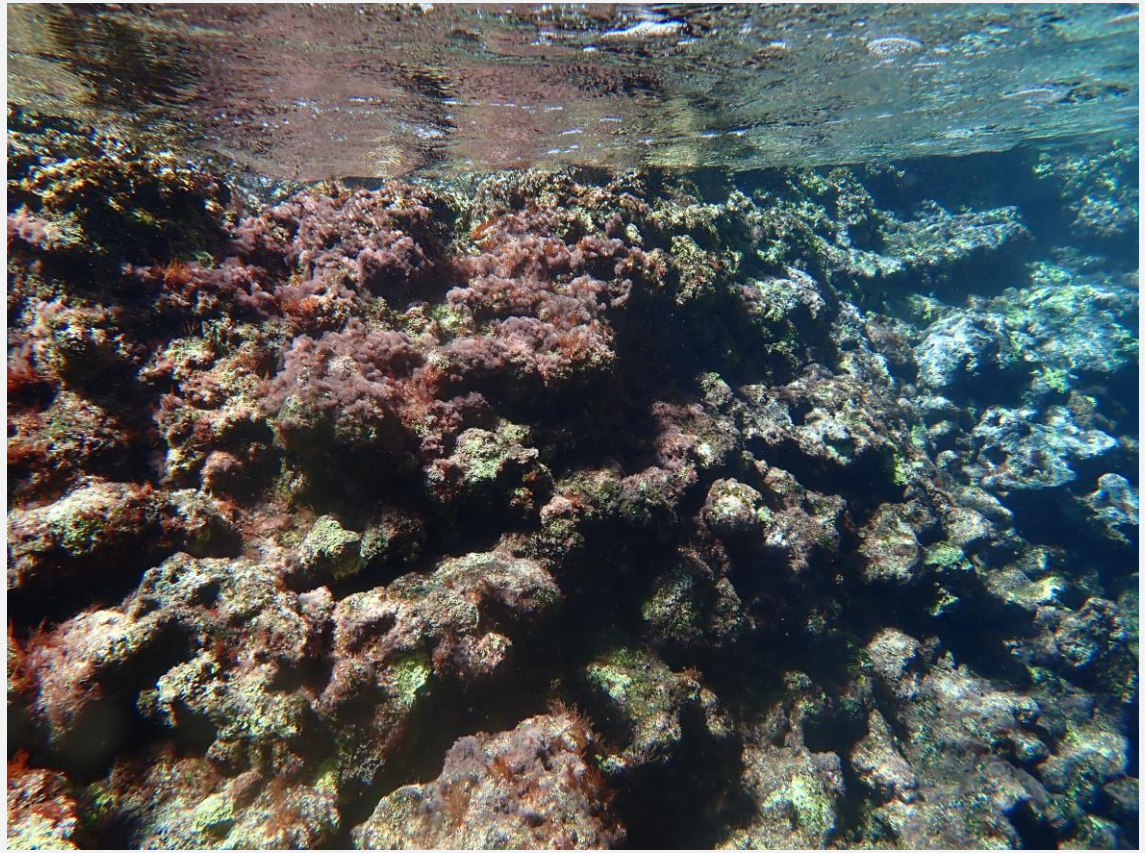

Λειτουργική εξάλειψη θηρευτών (ψαριών και ασπονδύλων) – Υπεραφθονία βοσκητών - Απογύμνωση της βλάστησης

Ευρύτερη φτωχοποίηση της παράκτιας ζώνης (διάχυτη στην Ανατολική Μεσόγειο και ειδικά τα νότια πλάτη)

Παρά τη γενική αυτή υποβάθμιση, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι θέσεις μελέτης ΚΟ2 και RO, όπου εντοπίστηκε καλά αναπτυγμένος όροφος δενδρωδών μακροφυκών (Cystoseiretum) στα βάθη των 5 (ΚΟ2) και 5-10 m (RO). Τέτοιοι υπολειμματικοί υγιείς πληθυσμοί ενέχουν υψηλό επιστημονικό ενδιαφέρον καθώς συνεισφέρουν στην κατανόηση των παραγόντων ανθεκτικότητας, και την καλύτερη κατεύθυνση της επιστημονικής προσπάθειας προς την αποτελεσματική διατήρηση και αποκατάσταση των υφάλων

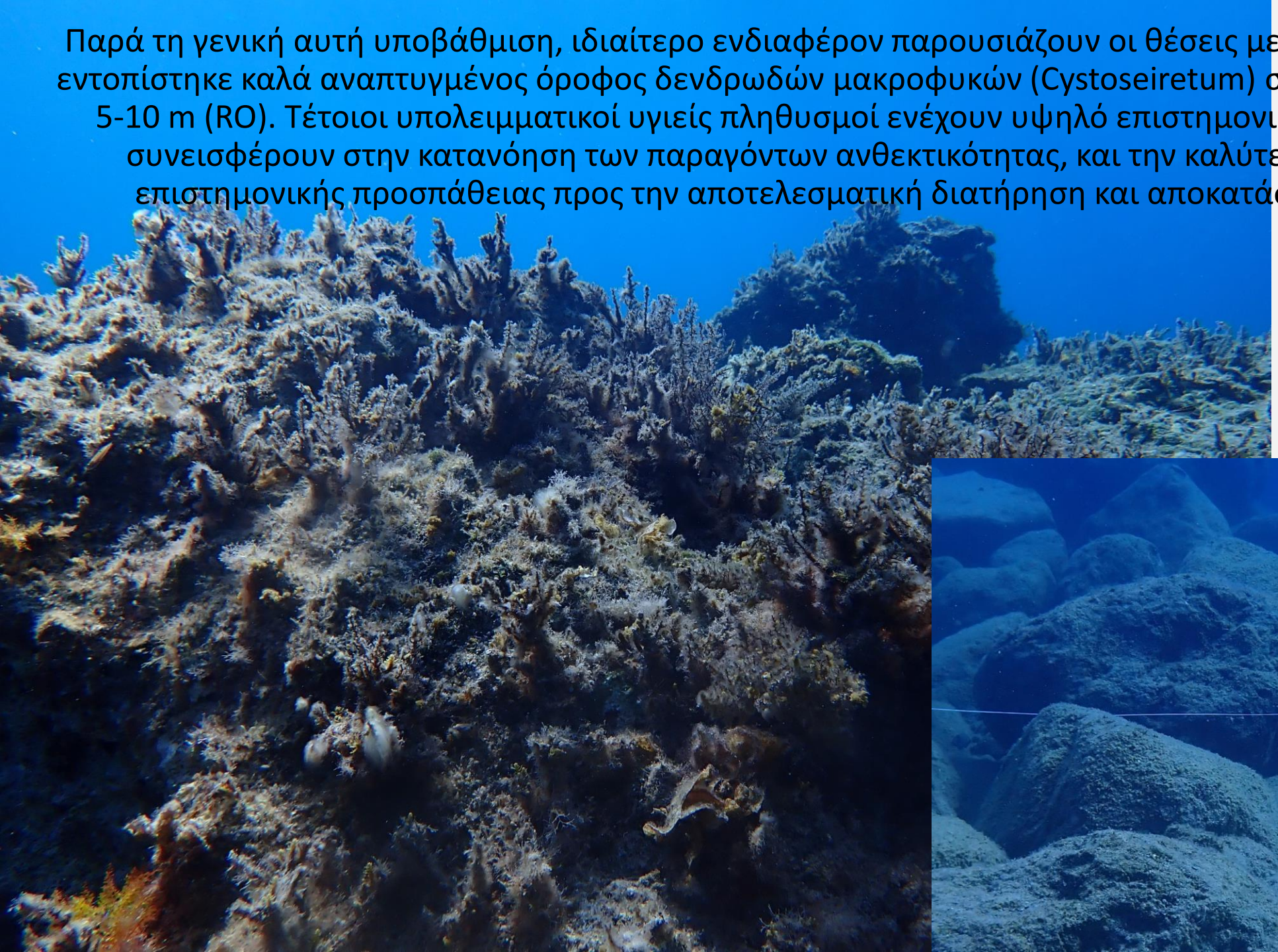

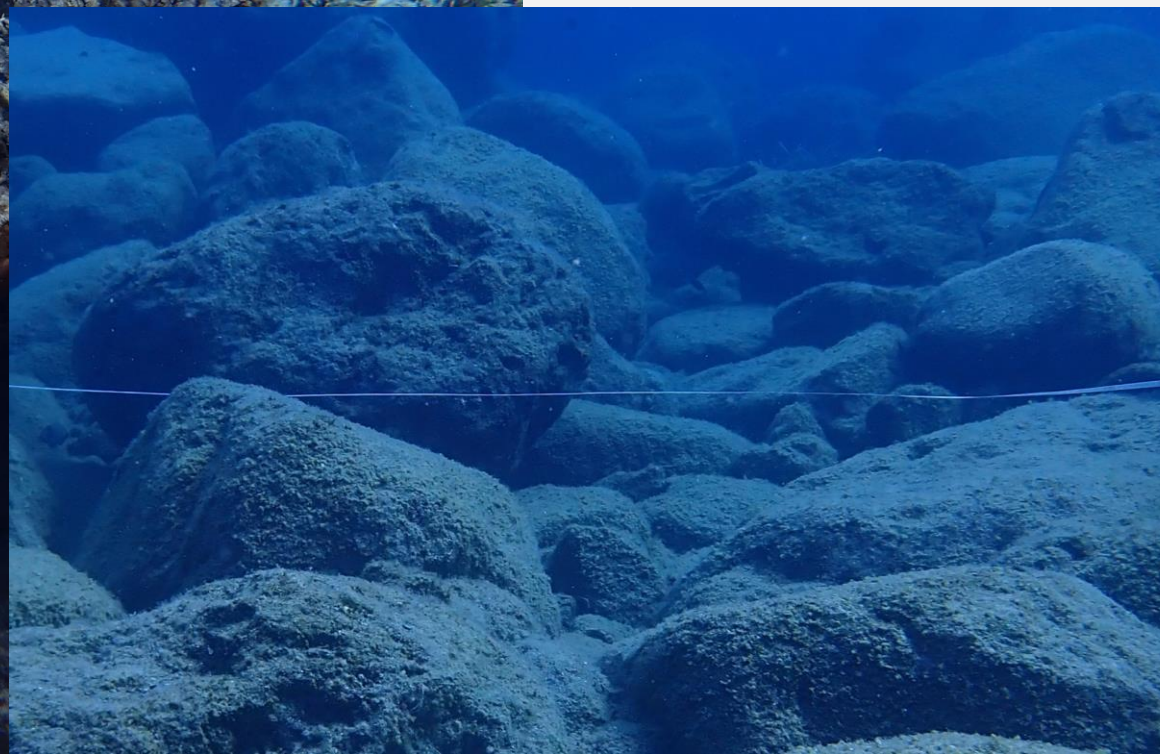

Λιβάδια Ποσειδωνίας

Λαμβάνοντας υπόψη τα λιβάδια που εξετάστηκαν, αυτά κανόνα χαρακτηρίζονταν:

- Από δομικής άποψης: εκτεταμένη κάλυψη, υψηλή ζωτικότητα και υψηλό καθεστώς διατήρησης (εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση του λιβαδιού Ποσειδωνίας που μελετήθηκε στην Τήλο (Άγιος Σέργιος) όπου καταγράφηκαν σαφείς ενδείξεις μηχανικής διατάραξης (**επιπτώσεις αγκυροβολίας σκαφών αναψυχής**).
- Από λειτουργικής άποψης: εύδηλη φτωχοποίηση συνοδών βιοκοινωνιών (λειτουργική απουσία σχεδόν όλων των θεμελιωδών βενθικών μακροασπονδύλων και αξιοσημείωτα χαμηλή πυκνότητα βιομάζας ψαριών - ανεξαρτήτως τροφικού επιπέδου).

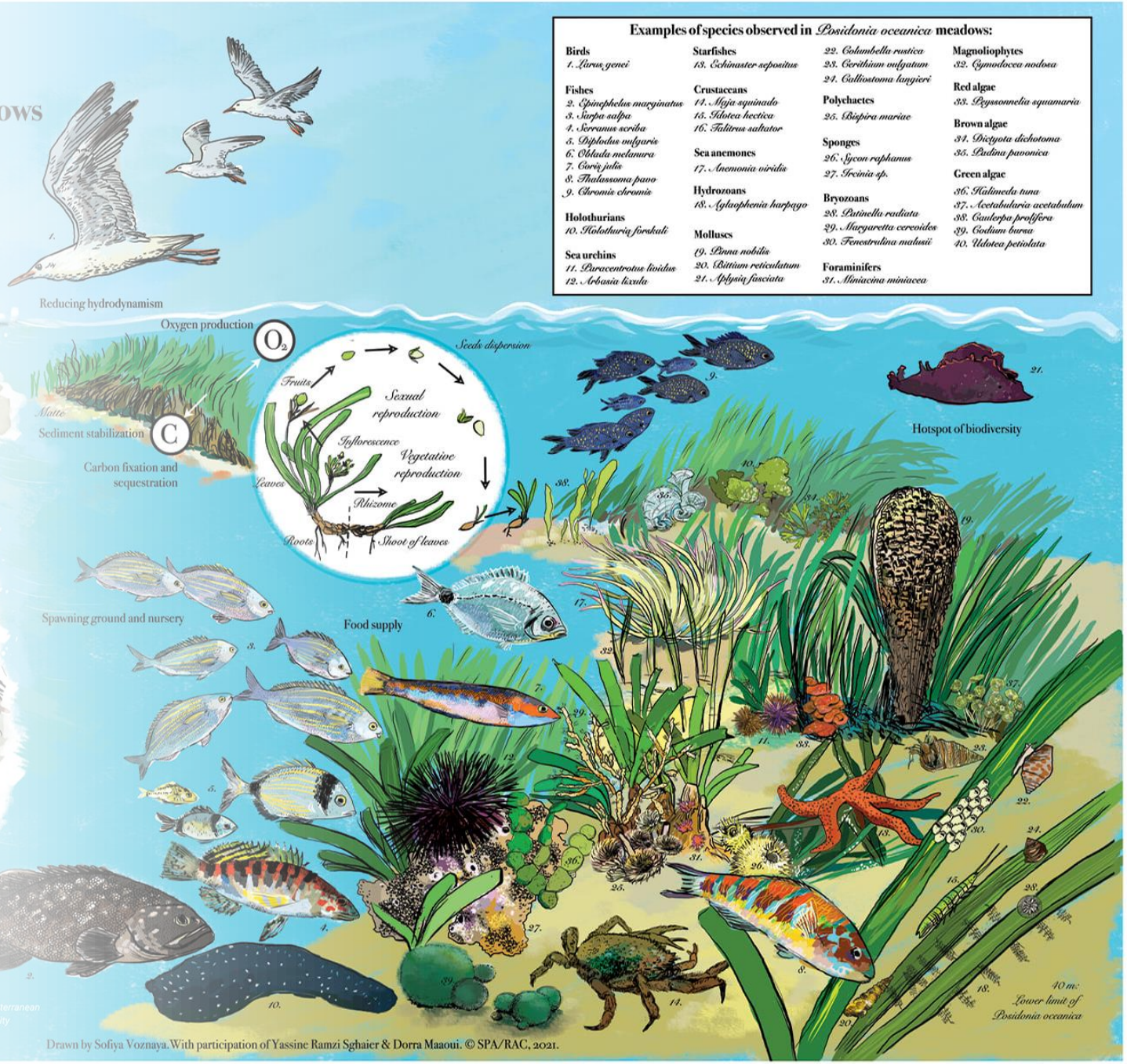

Διαρκής εγκαθίδρυση και επικράτηση ξενικών ειδών

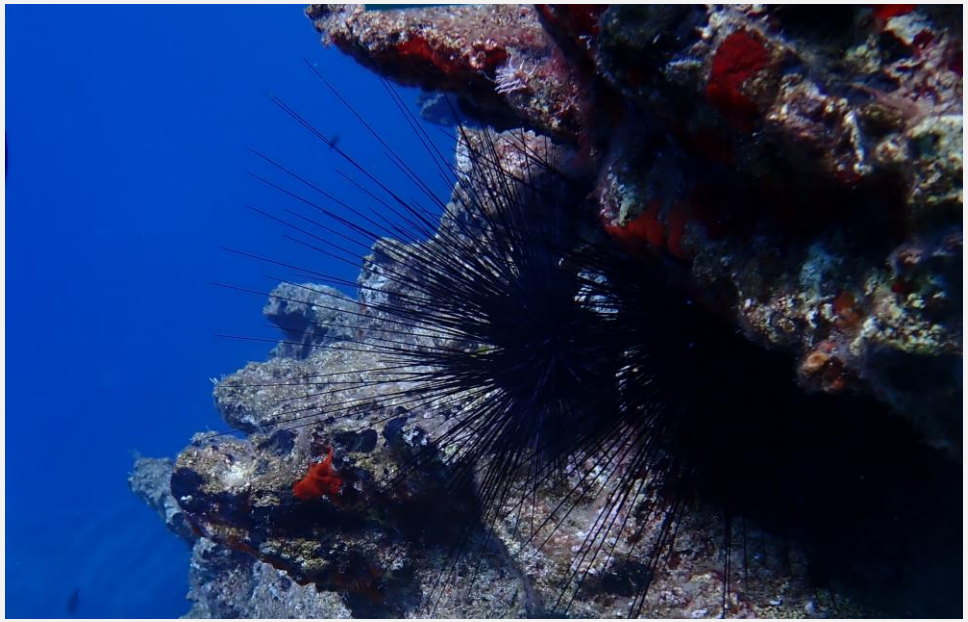

Γίνεται εν τέλει εμφανές το πλήρες έλλειμμα διαχειριστικών μέτρων για την προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας (ειδών και τύπων οικοτόπων) ακόμα και εντός θαλάσσιων ζωνών κοινοτικής σημασίας (Ελληνικό Δίκτυο Natura 2000), κατά παράβαση των συμβατικών υποχρεώσεων και δεσμεύσεων της χώρας σύμφωνα με την Οδηγία των Οικοτόπων (92/43/ΕΚ), αλλά και τις συμβάσεις της Βέρνης (82/72/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Δεκεμβρίου 1981, περί της διατήρησης της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης) και της Βαρκελώνης (Απόφαση 1999/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 1999, για τις περιοχές ειδικής προστασίας και βιοποικιλότητας στη Μεσόγειο).

Άμεση ανάγκη ουσιαστικής θαλάσσιας προστασίας

Π13.2: Στόχοι Διατήρησης και Μέτρα Προστασίας βενθικών τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στο Νότιο Αιγαίο

Σχεδιασμός θαλάσσιων ζωνών ειδικής αλιευτικής διαχείρισης με τη συνεργασία των τοπικών αλιέων με έμφαση στις θαλάσσιες περιοχές του Δικτύου Natura 2000 Ανατολικού Αιγαίου, για τη σταδιακή αποκατάσταση των θαλάσσιων τροφικών πλεγμάτων και της βιομάζας των ανώτερων θηρευτών.

Είναι γνωστό ότι σε κατάλληλα επιλεγμένες θαλάσσιες ζώνες, η μείωση ή παύση των αλιευτικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα των μη επιλεκτικών μορφών αυτών, μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση των ιχθυαποθεμάτων εντός και πέριξ της ζώνης ενδιαφέροντος. Υπό ορθό επιστημονικά πλαίσιο, η δημιουργία τέτοιων ζωνών μπορεί επιπλέον να ενισχύσει συναφείς επιχειρηματικές δραστηριότητες (π.χ. αλιευτικός, καταδυτικός και περιηγητικός τουρισμός)

Κρίσιμη είναι η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και η παροχή αντισταθμιστικών/εναλλακτικών κινήτρων για δραστηριότητες που ενδεχομένως θίγονται κατά την πρώτη φάση δημιουργίας κλειστών προστατευόμενων ζωνών, καθώς έχει δειχθεί ότι η προσέγγιση αυτή ενισχύει την αποτελεσματική εφαρμογή των μέτρων.